

УДК 657.471.1

Гриб С.В.

викладач кафедри управління персоналом та менеджменту
Харківського інституту бізнесу і менеджменту

ОКРЕМІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВ

Стаття присвячена дослідженню відповідності наявних класифікацій витрат сучасним вимогам управління. Виявлено необхідність оновлення окремих позицій наявних класифікацій. Запропоновано доповнення наявних класифікацій додатковими ознаками.

Ключові слова: витрати, собівартість, класифікація, види витрат, класифікаційні ознаки.

Гриб С.В. ОТДЕЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ КЛАССИФИКАЦИИ ЗАТРАТ ПРЕДПРИЯТИЙ

Статья посвящена исследованию соответствия существующих классификаций затрат современным требованиям управления. Выявлена необходимость обновления отдельных позиций существующих классификаций. Предложено дополнение существующих классификаций дополнительными признаками.

Ключевые слова: затраты, себестоимость, классификация, виды затрат, классификационные признаки.

Gryb S.V. SOME ASPECTS OF CLASSIFICATION OF COST ENTERPRISES

The article is sanctified to research of accordance of existent classifications of charges to the modern requirements of management. It revealed the necessity of updating some positions existing classifications. An author suggested complementing existent classifications additional signs.

Keywords: charges, cost, classification, types of costs, classification signs.

Постановка проблеми. Різноманітність ресурсів та господарських процесів, які стоять за поняттям «витрати», зумовлюють необхідність систематизації витрат за певними класифікаційними ознаками. Різні види витрат потребують специфічних підходів до управління ними. Класифікації забезпечують теоретичне підґрунтя для організації ефективного управління витратами, починаючи з організації обліку і планування та завершуючи аналізом і виявленням резервів підвищення ефективності витрат. У науковій літературі питанням класифікації витрат приділено багато уваги. Однак внаслідок того, що змінюються економічні умови функціонування підприємств, оновлюється нормативно-правова база, вдосконалюються методи управління, питання класифікації витрат не можна вважати остаточно закритим. Так, наприклад, витрати як прибуткоутворювальний компонент є об'єктом регулювання з боку держави через систему бухгалтерських стандартів, інструктивних матеріалів та законодавчих актів у контексті організації їх обліку і контролю. Впродовж останніх 10 років нормативно-правова база держави постійно трансформується: введений у дію Податковий кодекс України, до якого за шість років внесено вже більше 100 поправок, втратили чинність сім П(С)БО, введени в дію чотири П(С)БО та два НП(С)БО, в чинні стандарти внесено більше 120 поправок. Втратили чинність низка типових положень та інструкцій із формування собівартості продукції в різних галузях економіки. Багато уваги науковцями та практиками приділено впровадженню процесного управління, реінжинірингу та оптимізації бізнес-процесів. Таким чином, наявні класифікації можуть не забезпечувати сучасні потреби управління підприємствами, а значить є необхідність їх періодичного оновлення, розширення та вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми класифікації витрат є невід'ємною складовою досліджень у сфері організації обліку та контролю, оптимізації витрат, ціноутворення, управління витратами. Систематизація витрат представлена в роботах В.Ф. Бутиця [1], Ю.С. Цал-Цалка [2], І.Є. Давидовича [3], Г.О. Партин [5], Г.В. Козаченко [6], С.В. Мниха [10], Л.В. Нападовської [11],

С.В. Стендер [12], І.В. Охріменка [13], У.І. Когут [14], Д.В. Шияна, Н.В. Ульяновченко [15] та багатьох інших науковців. Незалежно від цільової сфери дослідження практично всі автори надають максимально розгорнуті класифікації, що дозволяє комплексно представити коло проблем, пов'язаних із витратами підприємств. Втім це не забезпечує гарантії відповідності наявних класифікацій витрат сучасним вимогам управління.

Мета статті полягає в дослідженні відповідності наявних класифікацій витрат сучасним вимогам управління, вдосконаленні класифікації витрат підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. З огляду на те, що проблеми управління та оптимізації витрат досліджують достатньо інтенсивно, представлені в науковій літературі класифікації є розгорнутими, а класифікаційні ознаки повторюються. Так, практично всі дослідники відзначають, що доцільним є поділ витрат за відношенням до виробничого процесу або за функціями управління на виробничі та невиробничі. Практична цінність такого поділу полягає в такому: 1. Виробничі витрати здійснюються в процесі виробництва продукції, формують її виробничу собівартість, характеризують ефективність виробничого процесу. Вони залежать від технології виробництва, типу виробництва, характеру матеріально-технічного забезпечення та інших факторів. 2. Невиробничі витрати до яких належать адміністративні витрати та витрати на збут, що супроводжують процеси управління та реалізації продукції. Ці процеси є необхідними для здійснення господарської діяльності та досягнення цілей підприємства, але здійснюються вони поза межами виробничого процесу та залежать від впливу інших факторів: від організаційної побудови господарської діяльності, каналів розподілу продукції, інтенсивності конкуренції на ринку тощо. Таким чином, виробничі та невиробничі витрати можна розглядати як самостійні об'єкти дослідження, управління та оптимізації.

За центрами відповідальності (місцем виникнення витрат) Ф.Ф. Бутинець [1], Ю.С. Цал-Цалко [2, с. 19–21] та інші виділяють витрати виробництва,

витрати цеху, витрати дільниці, витрати технологічного переділу, витрати служби. Центри виникнення витрат науковці розглядають як первинний осередок аналітичного обліку витрат, що дає можливість здійснювати контроль за ними [3, с. 73]. Встановлення персональної відповідальності за виконання певних показників перетворює центри виникнення витрат у центри відповідальності, що стає основою формування системи управлінського обліку на підприємстві. Центри виникнення витрат та центри відповідальності можуть не співпадати, центр відповідальності може містити декілька центрів виникнення витрат [4]. Наприклад, у сільськогосподарському підприємстві як центри виникнення витрат можуть розглядати окремі механізовані бригади, а відповідальність покладається на начальника відділу механізації рослинництва. Однак і у випадку збігу, і у випадку розбіжності центрів виникнення витрат та центрів відповідальності, вони пов'язуються з структурними одиницями або їх підрозділами, що дозволяє нам погодитись із раціональністю виділення зазначеної класифікаційної ознаки та видів витрат.

За економічним змістом розрізняють витрати за економічними елементами, що має важливе аналітичне значення, оскільки дозволяє визначити ресурсемність виробництва загалом, опосередковано оцінити ступінь його технічного розвитку, визначити співвідношення витрат живої та уречевленої праці, чисту продукцію підприємства.

Поділ витрат за статтями калькуляції значною мірою залежить від галузевих особливостей виробництва та інструктивно-методичного забезпечення обліку витрат у галузі. Угрупування витрат за калькуляційними статтями використовується для визначення показників собівартості (виробничої та повної собівартості окремих виробів, замовлень, виробництва та реалізації загалом).

За видами продукції, робіт, послуг Ф.Ф. Бутинець обмежується виділенням витрат на виробу, на групи однорідних виробів та на замовлення [1, с. 15]. За цією ж ознакою Ю.С. Цал-Цалко та Г.О. Партин додатково виділяють витрати на типові представники виробів, напівфабрикати, валову продукцію, товарну продукцію, реалізовану продукцію [2, с. 19–20; 5, с. 12]. Вважаємо, що ступінь деталізації в цьому випадку залежить виключно від характеру аналітичних потреб керівництва. Найбільш уживаним є виділення витрат на виробу, на замовлення, на товарну продукцію та на реалізовану продукцію.

За функціями підприємства виділяють витрати на виробництво, обслуговування виробництва та управління, які можуть бути уточнені за видами діяльності і представлені більш розгорнуто [6, с. 82; 1, с. 47]. В умовах функціонального підходу до управління виділення зазначеної класифікаційної ознаки виправдане, оскільки дозволяє визначити вартість реалізації окремих функцій підприємства. Однак, враховуючи сучасні тенденції впровадження процесно-орієнтованого підходу щодо організації бізнесу, вважаємо за доцільне виділити також витрати бізнес-процесів, розглядаючи бізнес-процес як самостійний об'єкт управління. Залежно від прийнятої на підприємстві структуризації бізнес-процесів ці витрати можуть збігатися з повною собівартістю продукції або замовлення, з витратами центрів відповідальності тощо. Виокремлюючи витрати на здійснення бізнес-процесу, керівництво має змогу чітко ідентифікувати та визначати їх вартість та ефективність. Таким чином, до наявних класифікацій можна додати ще одну: залежно від структури об'єкта управлінського впливу доцільно розрізнити витрати на функції і витрати на бізнес-процеси (таблиця 1).

І витрати на функції, і витрати на бізнес-процеси можуть бути уточнені залежно від прийнятої на підприємстві структури функцій або бізнес-процесів.

За календарними періодами Ф.Ф. Бутинець виділяє поточні витрати (витрати, періодичність яких менше одного місяця) та одноразові витрати, які здійснюються один раз (періодичністю більше місяця) і спрямовуються на забезпечення процесу виробництва протягом тривалого часу [1, с. 15]. Ю.С. Цал-Цалко та Г.О. Партин додають до цих витрат довгострокові, тобто ті, які пов'язані з виконанням довгострокового договору [2, с. 19–21; 5, с. 14] (таблиця 2).

На нашу думку, виділення таких видів витрат за зазначеною класифікаційною ознакою є дещо некоректним, хоча зустрічається не тільки у згаданих авторів, але й у переважній більшості наукових робіт з теми дослідження та у начальной літературі. Перше питання, яке виникає при розгляді цих видів витрат, полягає в наступному: за якою логікою для розмежування витрат на поточні та одноразові обрано саме місяць. Друге питання – що вважати довгостроковим контрактом і чим витрати такого контракту відрізняються від витрат за іншими контрактами. Якщо прийняти уточнення щодо того, що довгострокові витрати – це витрати, пов'язані з виконанням довгострокового договору (контракту),

Таблиця 1

Характеристика витрат за об'єктами управління

Класифікаційні ознаки	Види витрат	Характеристика витрат
За об'єктом управлінського впливу	Витрати на функції	Витрати, пов'язані з здійсненням окремих функцій підприємства
	Витрати на бізнес-процеси	Витрати, що пов'язані з здійсненням бізнес-процесів та формують їх вартість

Джерело: розроблено автором на базі джерел [1; 6]

Таблиця 2

Наявна класифікація витрат за календарними періодами

Класифікаційні ознаки	Види витрат	Характеристика витрат
Календарні періоди	Поточні витрати	Витрати, які постійно виникають у процесі діяльності підприємства з меншою періодичністю ніж 1 місяць
	Довгострокові витрати	Витрати, пов'язані з виконанням довгострокового договору (контракту), тобто контракту, який не планується завершити раніше ніж через 9 місяців із моменту здійснення перших витрат
	Одноразові витрати	Витрати, які виникають рідше, ніж один раз на місяць і спрямовуються на забезпечення виробництва протягом тривалого часу

Джерело: систематизовано автором за джерелами [1; 2; 5]

тобто контракту, який не планується завершити раніше, ніж через 9 місяців із моменту здійснення перших витрат або отримання авансу (передоплати) [5, с. 15], залишається незрозумілим, чому саме 9 місяців обрано як критерій розмежування. Дослідивши це питання, ми виявили, що виділення довгострокових витрат в окрему позицію в класифікації було пов'язано з тим, що Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств» передбачався особливий порядок оподаткування результатів діяльності, що здійснювалася за довгостроковим договором (контрактом) (стаття 7.10.2). При цьому довгостроковим вважався контракт на виготовлення, будівництво, установку або монтаж матеріальних цінностей, що входять до складу основних фондів замовника або складових частин таких основних фондів, а також на створення нематеріальних активів, пов'язаних із таким виготовленням, будівництвом, установкою або монтажем (послуг типу «інжиніринг», науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт та розробок), за умови, якщо такий контракт не планується завершити раніше, ніж через 9 місяців із моменту здійснення перших витрат або отримання авансу (передоплати). Обґрунтування щодо того, чому саме 9 місяців, законом не надавалось. У сучасному Податковому кодексі України також передбачені деякі особливості оподаткування результатів діяльності, що здійснюється за довгостроковим договором (контрактом). Поняття довгострокового контракту в документі використовується двічі: в розділі щодо оподаткування прибутку підприємств при розгляді особливостей оподаткування резидентів, та в розділі щодо оподаткування ПДВ під час визначення дати виникнення податкового зобов'язання. Відповідно до статті 187.9 Податкового кодексу України датою виникнення податкових зобов'язань виконавця довгострокових договорів (контрактів) є дата фактичної передачі виконавцем результатів робіт за такими договорами (контрактами) [7]. Для цілей цього пункту довгостроковий договір (контракт) розглядається як будь-який договір на виготовлення товарів, виконання робіт, надання послуг із довготривалим (більше одного року) технологічним циклом виробництва та якщо договорами, які укладені на виробництво таких товарів, виконання робіт, надання послуг, не передбачено поетапного їх здавання. Таким чином, часовий критерій віднесення контрактів до довгострокових змінюється та стає більш зрозумілим: рік – це звітний період.

Поділ витрат на одноразові та поточні стає зрозумілим у разі ознайомлення з іншим нормативним документом – Типовим положенням із планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості (від 26.04.1996 № 473). У розділі 2 цього документа надана класифікація витрат, у якій серед інших ознак виділена й ознака поділу за календарними періодами. Запропоновано за цією ознакою виділяти витрати поточні та одноразові, вважати поточними витратами постійні, звичайні витрати або витрати, у яких періодичність менша ніж місяць. До одноразових витрат віднесено однократні витрати або витрати, які здійснюються періодично (періодичність більша ніж місяць) і спрямовуються на забезпечення процесу виробництва протягом тривалого часу. Аналогічне визначення використовується в Інструкції по плануванню, обліку і калькулюванню собівартості продукції (робіт, послуг) на підприємствах лісового господарства України (наказ № 72 від 17.07.1996). Тобто про-

стежується прямий зв'язок авторських класифікацій із нормативними документами. Зазначимо, що в типових положеннях та інструкціях для підприємств інших галузей, зокрема і для сільськогосподарських підприємств така класифікація не розглядалась взагалі. На сьогодні проблема полягає в тому, що зазначені нормативні документи втратили чинність: перший ще у 2002 році, другий – у 2013 році. Сучасні стандарти бухгалтерського обліку такого розподілу витрат не передбачають. Підхід до класифікації витрат за календарними періодами, на нашу думку, потребує уточнення.

Зважаючи на те, що згідно з П(С)БО 16 «Витрати» та статті 138.4 ПКУ витрати, які формують собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг, визнаються витратами того звітного періоду, у якому визнано доходи від реалізації таких товарів, виконаних робіт, наданих послуг [7; 8]. Вважаємо, що витрати доцільно класифікувати не за календарними періодами, а за термінами відшкодування витрат. Якщо процес виготовлення продукції є довготривалим (перевищує рік), то відшкодування частини витрат відбувається в період, який не співпадає з періодом фактичного їх здійснення. Такі витрати є довгостроковими. Якщо тривалість процесу виготовлення продукції не перевищує одного року – витрати на його забезпечення можна вважати короткостроковими. Такий поділ витрат є актуальним для виробництв із тривалим технологічним циклом, до яких можна віднести й рослинництво. Здійснюючи витрати на обробіток землі та посіви озимих культур сільськогосподарські підприємства отримують урожай та реалізують його (що забезпечує відшкодування витрат) в наступному році за роком їх здійснення. Це накладає суттєвий відбиток на формування фінансового результату сільськогосподарських підприємств, вимагає такого підходу до планування, що забезпечить відносну рівномірність щорічного відшкодування витрат для забезпечення безперервності виробничого процесу.

Звернемо увагу ще на одну некоректність класифікації витрат за календарними періодами, що представлена в досліджених літературних джерелах. Ми вважаємо, що під час виділення поточних, довгострокових та одноразових витрат на виробництво змішуються різні класифікаційні ознаки. Наявність разових витрат наводить на думку, що вони можуть бути й багаторазовими або періодично повторюваними. Наявність поточних витрат в інвестиційному менеджменті пов'язується з порядком списання витрат на собівартість продукції та формуванням ціни продукції: поточні витрати – це короткострокові витрати, що повністю списуються в той же період, у який вони сталися, на їх підставі формується ціна продукції. На противагу поточним розглядаються капітальні витрати, які вважаються довгостроковими і такими, що амортизуються впродовж кількох років згідно з правилами податкового управління. Відзначимо, що довгострокові витрати не обов'язково є капітальними. Витрати на посіви озимих культур, хоча й є довгостроковими, але за своєю природою не є капітальними, не амортизуються і повністю враховуються в ціні під час реалізації зібраного урожаю. Класифікація витрат за частотою здійснення має значення під час складання оперативних фінансових планів для забезпечення та контролю платоспроможності підприємства. Класифікація витрат за характером участі у створенні вартості має важливе значення під час калькулювання собівартості продукції та формуванні ціни. На нашу думку, замість класи-

фікації витрат за календарними періодами доцільно використовувати інші класифікаційні ознаки, які дозволять чітко розмежувати види витрат, уникнувши змішування ознак (таблиця 3).

Багатий науковий матеріал щодо класифікації витрат накопичено в управлінському обліку. Представлені в літературі класифікації є достатньо обґрунтованими. Так, залежно від прийняття управлінських рішень виділяють такі класифікаційні ознаки та види витрат:

- за ступенем впливу обсягу виробництва на їх рівень: постійні та змінні витрати. Г.О. Партин розширює зміст класифікаційної ознаки та визначає її як відношення до зміни фактора витрат [5, с. 19–20], що, на нашу думку, є більш універсальним. Як фактор витрат може бути не тільки обсяг продукції, а й чисельність персоналу, обсяг запасів тощо. Поділ витрат на постійні та змінні дозволяє визначати беззбиткові обсяги виробництва, обсяги виробництва для отримання цільової суми прибутку, визначати оптимальні ціни на продукцію, приймати рішення щодо продовження або зупинки виробництва окремих виробів або підприємства загалом та інше;

- за поведінкою витрат залежно від прийнятого управлінського рішення: релевантні (виправні, поворотні), нерелевантні (невиправні, безповоротні). Г.О. Партин додатково виділяє диференційні витрати, що становлять різницю між значенням релевантних витрат під час альтернативних рішень [5, с. 19];

- за методом обчислення: маржинальні та середні. Такий поділ витрат дозволяє приймати рішення щодо доцільності та меж збільшення обсягів виробництва, щодо ціноутворення тощо;

- за відношенням до витрачання активів: справжні (реальні) та можливі витрати (втрати). Справжні та можливі витрати враховуються під час обґрунтування альтернативних варіантів управлінських рішень;

- за рівнем контролюваності виділяють витрати контролювані, неконтрольовані [1, с. 16; 6, с. 82; 9, с. 87; 10–12], частково контролювані [5, с. 22]. Відповідно враховується зазначений поділ під час організації контролю витрат на підприємстві, визначенні повноважень та відповідальності менеджерів різних рівнів управління.

Облікові аспекти знайшли відображення в таких класифікаціях:

- за способами перенесення вартості на продукцію (або певних об'єктів обліку) виділяють прямі та непрямі витрати;

- за єдністю складу (однорідністю) витрат: елементарні та комплексні витрати;

- за відношенням до технологічного або господарського процесу – основні та накладні витрати. Г.О. Партин у складі непрямих виділяє виробничі

накладні (пов'язані з виробництвом, але не можуть бути віднесені до конкретної продукції) та конверсійні (під якими розуміє витрати на обробку сировини для перетворення її на готовий продукт) [5, с. 18–19].

- за визначенням відношення до собівартості продукції виділяють витрати на продукцію та витрати відповідного періоду. З.В. Задорожний виділяє подібні види витрат за порядком віднесення на період генерування прибутку [9, с. 88].

Приклади використання зазначених класифікацій представлені в підручниках та публікаціях із бухгалтерського та управлінського обліку [3; 10–11]. Крім розглянутих, у науковій літературі можна зустріти виділення витрат й за іншими класифікаційними ознаками:

- за відношенням до потужності підприємства: обов'язкові та дискреційні;

- за етапом життєвого циклу підприємства: витрати на створення та входження на ринок, витрати діяльності на ринку, витрати виходу з ринку;

- за стадіями виробничого процесу (на закупівлю, на зберігання, на реалізацію);

- за охопленням нормуванням (нормовані, ненормовані);

- за відношенням до собівартості (що належать до собівартості реалізації; що належать до фінансових результатів або відшкодовуються за рахунок інших джерел покриття) тощо.

- за доцільністю витрачання витрати поділяють на продуктивні та непродуктивні.

Відзначимо, що згадані в дослідженні підходи до класифікації витрат не охоплюють повною мірою всі їх варіанти. Наприклад, розгорнуту класифікацію з наданням характеристик та визначенням складу витрат надає Г.О. Партин. Дослідник розглянула види витрат за порядком формування фінансового результату, однак справедливо зазначила, що така класифікація «...не завжди відповідає вимогам інформаційного забезпечення управління» [5, с. 16], і запропонувала три підходи до класифікації відповідно до цілей управління: для оцінки запасів і визначення фінансових результатів, для прийняття управлінських рішень, для планування та контролю витрат.

І.В. Охріменко обґрунтовує виділення таких класифікаційних категорій: понадрегламентні (формально вміщені до собівартості, однак реальний розмір цих витрат значно відрізняється від того, що належать до собівартості: амортизація, орендна плата за землею) [13, с. 223], недоступні (під якими розуміє необхідні, але через якісь причини нездійснювані: недостатні витрати на оплату праці, страхування тощо) [13, с. 212], відкладені (реально здійснювані, однак на собівартість не відносяться:

Таблиця 3

Пропонована класифікація витрат на заміну класифікації за календарними періодами

Класифікаційні ознаки	Види витрат	Характеристика витрат
За частотою здійснення	Разові	Здійснюються не частіше 1 разу протягом звітного періоду, здебільшого мають інвестиційний характер
	Періодично повторювані	Здійснюються частіше ніж 1 раз протягом звітного періоду, пов'язані з виробничим циклом
За тривалістю відшкодування	Короткострокові	Відшкодовуються в тому ж звітному році, у якому біли здійснені
	Довгострокові	Відшкодовуються в роках, що йдуть після року їх здійснення
За характером участі у створенні вартості	Поточні	Беруть участь у створенні вартості та відшкодовуються повністю всім своїм обсягом в поточному періоді
	Капітальні	Беруть участь у створенні вартості та відшкодовуються частинами

Джерело: розроблено автором на базі джерел [1; 5]

витрати на добрива) [13, с. 230]. Існування всіх цих видів витрат на думку автора, занижує собівартість продукції та зменшує потенціал відтворення в сільськогосподарському виробництві.

Представляє інтерес класифікація, запропонована У.І. Когут, у якій, крім виділення видів витрат за певними класифікаційними ознаками, автор здійснила угруповання витрат за такими критеріями: організаційно-управлінський, обліково-аналітичний, фінансово-економічний, маркетинговий та інвестиційний. Таке групування витрат окреслює переважні сфери застосування тих або інших класифікацій та видів витрат [14, с. 47–48].

Д.В. Шиян та Н.В. Ульянченко пропонують комплексну класифікацію витрат залежно від основних функцій управління: організації, регулювання, планування та контролю, що, на нашу думку, дозволяє систематизувати методи управління витратами за сферами відповідальності [15, с. 29–30].

Таким чином, вирішення різних наукових та практичних задач породжує нові підходи до класифікацій. Кожний із них однаковою мірою має право на існування якщо не суперечить логіці, нормативним документам та має сферу практичного застосування.

Висновки. Отже, виділення класифікаційних ознак та видів витрат відбиває конкретні наукові або практичні інтереси. У сучасній науковій літературі представлені як усталені підходи до класифікації витрат, вироблені науковцями та апробовані в практичній діяльності, так і авторські розробки, орієнтовані на вирішення конкретних наукових завдань. Динамічність соціально-економічних процесів, що характеризують сучасне суспільство, зумовлює необхідність моніторингу відповідності наявних класифікацій витрат сучасним вимогам управління. Представлені пропозиції щодо коригування та розширення наявних класифікацій усувають їх невідповідність нормативно-правовому забезпеченню та потребам управління витратами, дозволять чітко розмежувати види витрат, уникнувши змішування класифікаційних ознак, та забезпечують теоретичне підґрунтя для подальших досліджень у напрямі пошуку шляхів підвищення економічної ефективності витрат.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бутинець В.Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління / В.Ф. Бутинець // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – № 1(22). – С. 11–18.
2. Цал-Цалко Ю.С. Витрати підприємства [Текст] : Навч. посібник. / Ю.С. Цал-Цалко. – К. : Центр навч. літератури, 2002. – 656 с.
3. Давидович І.Є. Д. 13 Контролінг : Навчальний посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 552 с.
4. Кулинич М.Б. Взаємозв'язок центрів витрат і центрів відповідальності в організаційній структурі підприємства [Текст] / М.Б. Кулинич // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2007. – № 1 (576). – С. 155–158.
5. Партин Г.О. Управління витратами підприємства : концептуальні засади, методи та інструментарій [Текст] : монографія / Г.О. Партин ; Нац. банк України, Ун-т банк. справи. – К. : УБС НБУ, 2008. – 219 с.
6. Козаченко Г.В. Удосконалення класифікації витрат підприємства / Г.В. Козаченко, Ю.С. Погорелов // Вісник економічної науки України – 2008. – № 2(14). – С. 81–85.
7. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затв. Наказом МФУ від 31.12.99 № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.
9. Задорожний З.В. Внутрішньогосподарський облік в будівництві [Текст] : монографія. – Тернопіль: Економічна думка. – 2006. – 336 с.
10. Мних Є.В. Економічний аналіз [Текст] : Підручник / Є.В. Мних. 2-е вид., перер. і доп. – К. : Центр навчальн. літератури, 2005. – 472 с.
11. Нападовська Л.В. Управлінський облік [Текст] : підруч. Для вузів / Л.В. Нападовська. – 2-ге вид., доопрац. та допов. – К. : Київ. нац. торг-екон. ун-т. – 2010. – 648 с.
12. Стендер С.В. Облік та контроль витрат рослинництва [Текст] : монографія / С.В. Стендер ; М-во аграр. політики України, Подільський аграр.-техн. ун-т. – Кам'янець-Подільський : Видавель ПП Д. Зволейко, 2012. – 236 с.
13. Охріменко І.В. Витрати та собівартість сільськогосподарської продукції в регулюванні економічних відносин сільськогосподарських підприємств [Текст] : монографія / І.В. Охріменко. – К. : ІАЕУААН, 2009. – 358 с.
14. Когут У.І. Критерії класифікації витрат підприємства / У.І. Когут // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2008. – № 624. – С. 43–49. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Management/2008_624/08.pdf.
15. Шиян Д.В. Ефективність витрат у сільськогосподарських підприємствах : Монографія / Д.В. Шиян, Н.В. Ульянченко. – Х. : «Міськдрук», 2012. – 204 с.